

ВЕРХОВНА РАДА УКРАЇНИ
КОМІТЕТ З ПИТАНЬ ПРАВОВОЇ ПОЛІТИКИ ТА ПРАВОСУДДЯ

В И С Н О В О К

**щодо проекту Закону про внесення змін
до Кримінального процесуального кодексу України
(щодо удосконалення забезпечення права на необхідну оборону)
(реєстр. № 5603 від 26 грудня 2016 року)**

Комітет з питань правової політики та правосуддя розглянув на своєму засіданні 16 листопада 2017 року (протокол № 65) на відповідність Конституції України проект Закону про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України (щодо удосконалення забезпечення права на необхідну оборону) (реєстр. № 5603 від 26 грудня 2016 року), поданий народним депутатом України Лапіним І.О. (далі – Законопроект).

Згідно з пояснювальною запискою до поданого Законопроекту його метою є унормування питання дотримання завдань кримінального провадження, встановлених статтею 2 Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК України), а саме: забезпечення захисту особи та охорону прав, свобод та законних інтересів учасників кримінального провадження, щоб жодна особа не була піддана необґрунтованому процесуальному примусу, і щоб до кожного учасника кримінального провадження була застосована належна правова процедура.

Законопроектом пропонується доповнити частину третю статті 132 КПК пунктом 4 про те, що застосування заходів забезпечення кримінального провадження (затримання, арешту тощо) не допускається, якщо слідчий, прокурор не доведе, що відсутні обґрунтовані підстави вважати, що мали місце обставини, які виключають злочинність діяння.

Також передбачається доповнити частину першу статті 184 КПК “Клопотання слідчого, прокурора про застосування запобіжних заходів” пунктом 8 про те, що слідчий, прокурор повинен вказувати в клопотаннях про застосування запобіжних заходів про наявність обставин, що можуть виключати злочинність діяння, з посиланням на статтю закону України про кримінальну відповідальність, яка виключає злочинність діяння.

Для обов'язкового відкликання прокурором клопотання про застосування запобіжного заходу та відкликання дозволу на затримання, якщо такий дозвіл був отриманий, у статті 185 КПК України поряд з обставинами, що виключають обґрунтовану підозру у вчиненні особою кримінального правопорушення, пропонується додати слова «або обставини, що можуть виключати злочинність діяння».

Також пропонується при розгляді клопотань про застосування запобіжних заходів надати право підозрюваному або обвинуваченому заперечувати обґрунтованість підозри (зокрема, з посиланням на обставини, що виключають злочинність діяння) (зміни до статті 193 КПК України).

Крім того, передбачається, що слідчий суддя, суд зобов'язаний постановити ухвалу про відмову в застосуванні запобіжного заходу, якщо існують обґрунтовані підстави вважати, що мали місце обставини, що виключають злочинність діяння, якщо прокурор чи слідчий не надасть доказів на спростування таких обставин (зміни до статті 194 КПК України).

Статтю 284 КПК України пропонується доповнити нормою про те, що кримінальне провадження закривається судом, якщо встановлено наявність обставин, що виключають злочинність діяння.

Вирішуючи питання про відповідність Законопроекту положенням Конституції України, Комітет виходить з такого.

У Конституції України зазначається, що Україна є правовою державою, в якій людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються найвищою соціальною цінністю (стаття 1, частина перша статті 3); права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави, а утвердження і забезпечення прав і свобод людини є її головним обов'язком (частина друга статті 3), органи законодавчої, виконавчої та судової влади здійснюють свої повноваження у встановлених цією Конституцією межах і відповідно до законів України (частина друга статті 6), закони та інші нормативно-правові акти приймаються на основі Конституції України і повинні відповідати їй (частина друга статті 8).

За приписом частини другої статті 19 Конституції України органи державної влади зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України.

Згідно із статтею 29 Конституції України кожна людина має право на свободу та особисту недоторканність (частина перша); ніхто не може бути заарештований або триматися під вартою інакше як за вмотивованим рішенням суду і тільки на підставах та в порядку, встановлених законом (частина друга).

Відповідно до Рішення Конституційного Суду України № 17-рп/2010 від 29 червня 2010 року положення статті 29 Конституції України визначають затримання, арешт і тримання під вартою як примусові заходи, що обмежують право на свободу та на особисту недоторканність особи і можуть застосовуватися тільки на підставах та в порядку, встановлених законом.

Зазначене положення Основного Закону України відповідає статті 5 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод 1950 року (далі – Конвенції), яка гарантує право кожного на свободу та особисту недоторканність, пункт 1 (підпункт «с») цієї статті дозволяє законний арешт або затримання особи, здійснене з метою допровадження її до компетентного судового органу за наявності *обґрунтованої* підозри у вчиненні нею правопорушення або якщо *обґрунтовано* вважається необхідним запобігти вчиненню нею правопорушення чи її втечі після його вчинення.

При цьому, частиною першою статті 62 Конституції України встановлено, що особа вважається невинуватою у вчиненні злочину і не може бути піддана кримінальному покаранню, доки її вину не буде доведено в законному порядку і встановлено обвинувальним вироком суду.

Відповідно до пункту другого статті 6 Конвенції кожен, кого обвинувачено у вчиненні кримінального правопорушення, вважається невинуватим, доки його вину не буде доведено в законному порядку. Аналогічне положення міститься у пункті другому статті 14 Міжнародного пакту про громадянські та політичні права.

Верховний Суд України у пункті 21-1 постанови Пленуму від 25 квітня 2003 року № 4 «Про практику застосування судами запобіжного заходу у вигляді взяття під варту та продовження строків тримання під вартою на стадіях дізнання і досудового слідства» звертає увагу судів на те, що постанови про обрання запобіжного заходу та продовження строків тримання під вартою з урахуванням вимог статті 62 Конституції України та пункту 2 статті 6 Конвенції мають бути викладені у формулюваннях, які забезпечують дотримання принципу невинуватості особи.

Вищий спеціалізований суд України з розгляду цивільних і кримінальних справ у своєму листі від 04 квітня 2013 року № 511-550/0/4-13 «Про деякі питання порядку застосування запобіжних заходів під час досудового розслідування та судового провадження відповідно до Кримінального процесуального кодексу України» зазначив, що запобіжні заходи, затримання у кримінальному провадженні застосовуються тільки з метою та за наявності підстав, визначених КПК України. Слідчому судді, суду слід враховувати, що рішення про застосування одного із видів запобіжних заходів, який обмежує права і свободи підозрюваного, обвинуваченого, має відповідати характеру певного суспільного інтересу (визначеним у КПК конкретним підставам і меті), що, незважаючи на презумпцію невинуватості, превалює над принципом поваги до свободи особистості. Необхідно враховувати, що запобіжні заходи у кримінальному провадженні обмежують права особи на свободу та особисту недоторканність, гарантовані статтею 5 Конвенції, а тому можуть бути застосовані тільки за наявності законної мети та підстав, визначених КПК України.

Слід зазначити, що до положення Законопроекту щодо удосконалення забезпечення права на необхідну оборону відповідають зазначеним приписам.

Крім того, згідно із Основним Законом України кожен має право захищати своє життя і здоров'я, життя і здоров'я інших людей від протиправних посягань (частина третя статті 27); кожен має право будь-якими не забороненими законом засобами захищати свої права і свободи від порушень і протиправних посягань (частина шоста статті 55); кожен зобов'язаний неухильно додержуватися Конституції України та законів України, не посягати на права і свободи, честь і гідність інших людей (частина перша статті 68).

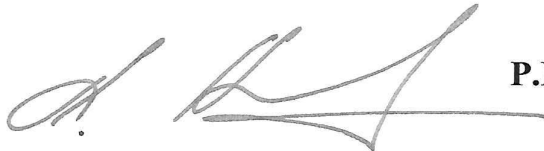
При цьому, не можуть бути обмежені права і свободи, передбачені, зокрема статтею 27, 29, 55 і 62 Конституції України (частина друга статті 64).

Основним Законом України встановлено, що діяння, які є злочинами, та відповідальність за них (пункт 22 частини першої статті 92), судоустрій, судочинство, організація і діяльність прокуратури, органів досудового розслідування (пункт 14 частини першої статті 92) визначаються виключно законом.

Зважаючи на зазначене, а також на те, що Верховна Рада України – єдиний орган законодавчої влади в Україні, одним із повноважень якого є прийняття законів (стаття 75, пункт 3 частини першої статті 85 Конституції України), запропоновані Законопроект змін до чинного законодавства базуються на наведеній конституційно-правовій основі.

Враховуючи викладене, Комітет дійшов висновку, що проект Закону про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України (щодо удосконалення забезпечення права на необхідну оборону) (реєстр. № 5603 від 26 грудня 2016 року), поданий народним депутатом України Лапіним І.О., не суперечить положенням Конституції України.

Голова Комітету

Р.П.КНЯЗЕВИЧ